

VOJENSKÉ ZDRAVOTNICKÉ LISTY

ROČNÍK LXXV

SRPEN 2006

ČÍSLO 3-4

VOJENSKÉ ZDRAVOTNICKÉ LISTY A JEJICH DALŠÍ PERSPEKTIVY

¹Prof. RNDr. Jiří PATOČKA, DrSc., ²doc. RNDr. Vladimír MĚRKA, CSc.

¹Zdravotně sociální fakulta Jihočeské univerzity, České Budějovice

²Fakulta vojenského zdravotnictví Univerzity obrany, Hradec Králové

Souhrn

Vojenské zdravotnické listy (VZL) jsou nejstarším armádním periodikem v České republice. Jejich první číslo vyšlo roku 1925. Autoři ve své práci hodnotí VZL podle počtu citací v Science Citation Index (SCI) a porovnávají je s 39 jinými vojensko-zdravotnickými periodiky z celého světa. V tomto hodnocení se VZL překvapivě umístily na 6. místě. Autoři dále navrhuji určitá opatření ke zvýšení kvality tohoto časopisu, např. vytvořením mezinárodní redakční rady, zvýšením počtu článků publikovaných v angličtině atd.

Klíčová slova: Vojensko-zdravotnické časopisy; Hodnocení kvality; Science Citation Index.

Czech Military Medical Journal “Vojenské zdravotnické listy” and Its Further Perspectives

Summary

Czech Military Medical Journal “Vojenské zdravotnické listy” (VZL) is the oldest Army periodical in the Czech Republic. Its first issue appeared in 1925. Authors evaluate in their study VZL according to the Science Citation Index (SCI) and compare it with other 39 military medical periodicals from all over the world. VZL is surprisingly placed sixth in this evaluation. Furthermore authors made some suggestions how to improve its quality, e.g. to build up an international editorial board, increase the number of English written contributions etc.

Key words: Military Medical Journals; Quality evaluation; Science Citation Index.

Úvod

V loňském roce (2005) uplynulo 80 let od založení Vojenských zdravotnických listů (VZL). Svým věkem patří VZL k těm starším, když například renomované časopisy *Médecine et Armées* (Francie), *Wehrmedizin und Wehrpharmazie* (Německo) jsou podstatně mladší. K nejstarším vojensko-zdravotnickým časopisům pak patří *Vojennomedicinskij Žurnal* (Rusko), který vychází již 183. rok, a *Military Medicine* (USA), vydávaný 171 let. *Giornale di Medicina Militare* (Itálie) byl založen roku 1851.

Vojenské zdravotnické listy byly založeny jako vědecký orgán československých vojenských lékařů, zvěrolékařů a lékárníků a byl zásadním a cílevědomým krokem nově koncipovaného Vojenského zdravotnického poradního sboru (Dohnal, 2005). VZL byla od samého počátku připisována důležitá úloha v oblasti vzdělávání a odborné přípravy vojenských lékařů, veterinárních lékařů a lékárníků. Tuto úlohu plnily VZL po celou dobu své existence s výjimkou let 1939 až 1947, kdy bylo jejich vydávání v důsledku válečných událostí přerušeno.

Přes všechny změny, které armáda za tu dobu

prodělala, zůstal časopis zachován a je stále důležitým a nezastupitelným informačním zdrojem a významnou platformou pro diskusi o aktuálních problémech vojenského zdravotnictví. VZL po celou dobu své existence plnily také významnou úlohu informačního zdroje na poli mezinárodní spolupráce. Také díky tomu prošly bez újmy na kvalitě složitými transformacemi armády a její zdravotnické služby a pokračují jako nejdéle existující naše armádní periodikum ve své důležité činnosti. VZL zásluhou přispěvatelů a tradičně vysoce profesionální a obětavé práce redakce zůstávají reprezentativní přehlídkou výsledku vědecké práce v podmínkách vojenského zdravotnictví, zdrojem zkušeností a poučení z praktické činnosti zdravotnické služby Armády České republiky jak v podmínkách mírové služby, tak stále častějšího působení v bojových podmínkách zahraničních misí.

Podívejme se, jaký odkaz zanechal VZL ministr národní obrany František Udržal, když ve svém „věnování“ v úvodním čísle z roku 1925 píše (viz Příloha k VZL, 2005, roč. 74, s. 5–6):

„Zdatnost a pohotovost branné moci jest nemalou měrou odvislá od toho, na jaké výši stojí vojenské zdravotnictví. Jeho úkolem jest pečovati o to, aby pokroky na tomto poli byly náležitě využíkovány a aby zdravotní péče o vojiny odpovídala požadavkům doby“.

Nezastupitelnou úlohu v rozvoji péče o zdraví vojáků hrály vždy také VZL a měly by ji hrát i nadále (Österreicher, Prymula, 2005). Jaké další perspektivy tedy VZL nabízí.

Bibliografické citace

Žádná práce nevzniká na „zelené louce“, každá se opírá o zkušenosti a publikované výsledky předchůdců, které je nutno citovat. To jsou tzv. bibliografické citace. Bibliografická citace je souhrn údajů o citovaném dokumentu umožňující jeho jednoznačnou identifikaci. Odkazem na citace se rozumí odvolání v textu na citaci uvedenou na jiném místě (Jakl, 2005).

Citovanost vědecké práce

Mírou úspěšnosti kterékoli vědecké práce je, kolikrát a kým byla citována, tedy tzv. citovanost

vědecké práce. Ta je jedním ze základních bibliometrických údajů a umožňuje do jisté míry usuzovat na „vědeckou hodnotu“ práce (Boháček et al., 2000). Vyloučíme-li tzv. autocitace, tedy případy, kde autor cituje svoji vlastní práci, představuje seznam citací vědecké práce její „vizitku“. Čím je počet citací větší, tím lze práci považovat za úspěšnější a významnější. Ne vždy to však musí být totéž. Úspěšná, tedy citovaná práce, může být někdy málo významná, a naopak významná práce může být málo citována. Obecně by však mezi citovaností práce a její významností měla platit přímá úměra (Figg et al., 2006). Nutno ovšem říct, že asi 95 % všech prací není citováno ani jednou, takže všechny tyto práce lze považovat za zcela bezvýznamné. Je tomu tak opravdu? Mnozí tvrdí, že pokud není práce alespoň jednou citována, jako by neexistovala!

Citovanost článků publikovaných ve VZL

O citovanosti práce ovšem nerozhoduje jen její kvalita, ale také řada dalších faktorů – do kterého vědního oboru patří, v jakém časopise je publikována a v jakém jazyce je napsána. V některých vědních oborech pracuje jen omezený počet pracovníků, a proto i počet potencionálních „citovatelů“ je malý. Pokud práce vyjde v lokálním časopise s nízkým nákladem a ještě je psána v málo rozšířeném jazyce, je pravděpodobnost její citovanosti jen velmi malá. Do takové kategorie časopisů patří i VZL.

Jedná se o národní časopis vydávaný v malém nákladu (v současné době jen 800 výtisků), psaný česky. Ze současných 6 miliard lidí na Zemi mluví česky jen asi 0,17 %. Za této situace se zdá, že citovanost článků ve VZL se vůbec nedá srovnat s citovaností článků publikovaných ve vojenských časopisech zemí, kde se mluví anglicky, německy či rusky. Podíváme-li se ale na tabulku 1, zjistíme, že VZL na tom nejsou zdaleka tak zle. Nemohou se srovnávat s americkým časopisem *Military Medicine* nebo indickým *Defence Science Journal* (které se jako jediné vojensko-zdravotnické časopisy mohou pochlubit impakt faktorem), ale se svými 50 citacemi jsou srovnatelné s ruským časopisem *Vojenno-meditsinskij Žurnal*, s australským *Australian Military Medicine* či polským *Lekarz Wojskowy*, které mají mnohem větší zázemí. Z tabulky 1 je rovněž zřejmé, že řada dalších vojensko-zdravotnických časopisů je co do úspěšnosti až za VZL a mnohé z nich nebyly citovány ani jednou.

Tabulka 1

Některé vojensko-zdravotnické časopisy a jejich citovanost v Science Citation Index (SCI)

Mezinárodní zkratka časopisu	Vydavatelská země	Počet citací podle SCI (1980–2005)	Poznámka
Milit Med	USA	537	IF = 0,357
Vojnosanit Pregl	Srbsko	194	
Def Sci J	Indie	89	IF = 0,065
Voenno Med Zh	Ruská federace	71	
Austr Milit Med	Austrálie	59	
Voj Zdrav Listy	ČR	50	
Lek Wojsk	Polsko	41	
Med Corps Int	Německo	40	
Asklepios	Polsko	39	již nevychází
Wehrmed Wehrpharm	Německo	18	
Med Armées	Francie	11	
Med Militar	Španělsko	11	
Rev Sanid Milit Mex	Mexiko	8	
Wehrmed Monatschrift	Německo	7	
Rev Sanit Milit	Rumunsko	6	
Ann Med Milit Belg	Belgie	6	
J Milit Med	USA	5	
MJAFI	Indie	5	
Milit Med Technol	USA	4	
J Med Chem Defens	USA	4	
US Army Med Dept J	USA	2	
Voenomed Delo	Bulharsko	1	již nevychází
Zprav Voj Farm	ČR	1	
Actu Sante	Francie	0	
Armed Forces Med Dev	Velká Británie	0	
Canad Milit J	Kanada	0	
Giornale Med Milit	Itálie	0	
Honvéd Orvos	Maďarsko	0	již nevychází
Iatriki Epi Enoplion Dynam	Řecko	0	
J First Milit Med Univ (Guangzhou)	Čína	0	
J Milit Med Univers	USA	0	
J Royal Army Med Corps	Velká Británie	0	
J Royal Naval Med Serv	Velká Británie	0	
Koord Santa Dienst	Švýcarsko	0	
Med Milit Slov	Slovensko	0	
Nederl Milit Geen T	Nizozemí	0	
Polsslag	Nizozemí	0	
Rev Int Serv Sante Forc	Belgie	0	
Rev Tunis Sante Milit	Tunis	0	
Schweiz Z Milit Katastr Med	Švýcarsko	0	již nevychází

Pozn.: Značná část časopisů uvedených v tabulce 1 je k dispozici ve vědecké knihovně Fakulty vojenského zdravotnictví Univerzity obrany v Hradci Králové.

Srovnání VZL s ostatními medicínskými časopisy

VZL jsou časopisem zdravotnické služby AČR, ale vzhledem k tomu, že jej vydává Fakulta vojenského zdravotnictví Univerzity obrany v Hradci Králové, a protože většina článků je z pera jejích příslušníků, je to především časopis fakultní. Již při svém vzniku v roce 1925 dostal do vínku, že se jedná o časopis vědecký a takový by měl i zůstat.

Podívejme se ještě na krátké srovnání citovanosti VZL s některými česky psanými medicínskými časopisy. Ze skupiny časopisů vydávaných nakladatelstvím TIGIS, s. r. o., Praha, najdeme ve SCI citovány pouze časopisy *Bolest* (14 citací) a *Alergie* (4 citace). Ostatní časopisy jako *Aktuality v neurologii*, *Česká a slovenská hygiena*, *České pracovní lékařství* či *Veterinární lékař* se nemohou pochlubit ani jednou citací. Výjimku tvoří anglicky psaný časopis *Central European Journal of Public Health* (od 1957 do 1992 *Journal of Hygiene, Epidemiology, Microbiology and Immunology*) vydávaný Státním zdravotním ústavem Praha. U něj jsme v databázi SCI našli 26 citací. Není bez zajímavosti, že v jeho redakční radě jsou zahraniční členové, že časopis je excerptován v databázích Medline/IM, Embase, Chemical Abstract, Biological Abstract a BMC a že byl v roce 2003 zaslán k hodnocení do ISI pro zařazení do databází WOS a JCR.

Co lze udělat pro zlepšení kvality VZL?

Existuje několik způsobů, jak zlepšit kvalitu VZL, což by se mělo po určité době projevit ve zvýšení jejich citovanosti. Jsou to především tyto možnosti:

1. Rozšíření redakční rady časopisu o zástupce jiných vysokých škol z ČR a některých států NATO, se kterými existuje vědecká spolupráce.
2. Zvýšení počtu článků psaných v angličtině.
3. Zvýšení počtu původních vědeckých prací.
4. Zvýšení počtu článků se zahraničním spoluautorem (což prokazatelně zvyšuje citovanost, viz Figg et al., 2006).
5. Zlepšení kvality článků i recenzí.
6. Vyplácení honoráře za vypracování recenze.
7. Vyplácení honoráře za publikované články.
8. Výrazné zvýhodnění článků psaných v angličtině oproti článkům v češtině.
9. Vytvoření veškerých podmínek pro to, aby byly VZL excerptovány v medicínských databázích (pravidelnost vydávání, rozšířené anglické souhrny u česky psaných článků).
10. Vytvoření podmínek pro zařazení VZL do databází WOS a SCOPUS.

Závěr

Časopis VZL je významným vojensko-zdravotnickým časopisem s dlouhou tradicí. Zlepšení jeho kvality a postupné zařazení mezi prestižní časopisy by mělo být jednou z významných priorit Fakulty vojenského zdravotnictví Univerzity obrany.

Literatura

1. BOHÁČEK, I. – HOCEK, M. – HOLÝ, A. – ŠESTÁK, J. Můžeme měřit kvalitu vědecké práce? *Vesmír*, 2000, roč. 79, s. 344.
2. DOHNAL, F. Poznámky k jubileu Vojenských zdravotnických listů. K osmdesátému výročí založení časopisu. *Voj. zdrav. Listy*, 2005, roč. 74, s. 145–146.
3. FIGG, WD. – DUNN, L. – LIEWEHR, DJ., et al. Scientific collaboration results in higher citation rates of published articles. *Pharmacotherapy*, 2006, vol. 26, p. 759–767.
4. JAKL, J. *Správné citace – proč a jak citovat*. <http://www.priroda.cz/clanky.php?detail=558>
5. ÖSTERREICHER, J. – PRYMULA, R. Pilíře rozvoje Fakulty vojenského zdravotnictví Univerzity obrany. *Voj. zdrav. Listy*, 2005, roč. 74, s. 147–150.

Korespondence: Prof. RNDr. Jiří Patočka, DrSc.
Katedra radiologie a toxikologie
Zdravotně sociální fakulta
Jihočeská univerzita
Matice školské 17
370 01 České Budějovice
e-mail: prof.patocka@gmail.com

Do redakce došlo 8. 6. 2006